

הערך החסר: מאיר הלל בן־שמאי

כשיבושים בירביבילוגראפיים, אמרתי: אפרסם לזכרו הנעלה את הערך, שהייתי כותב עליו אילו באתי היום להוציא מהדורה שניה של הלכסיקון. אני עושה זאת בנוסח הלכסיקון, אף שפה ופה אני חורג מנוסח זה. לאחר ששלח לי את האבטוביוגראפיה, ביקשתי כמה פרטים נוספים, וגם על כך השיב.

מאיר הלל בן־שמאי (מישינץ, פלך לומז'ה, עיירה קטנה בגבול פרוסיה המזרחית, כ' אלול תרס"ב/ 22.9.1902 – ירושלים, י"ט באב תשל"ט/ 12.8.1979).

השם בן־שמאי על שם אביו שמאי מייזלר (דודו של פרופ' בנימין מזר, לפני: מייזלר). עד שנת תרפ"ג (1923) במקומות שונים בפולין הקונגרסאית בשל סלטולי מלחמת העולם הראשונה. בבית אביו נתחנך ברוח המסורה ויחד עם כך גידל על ברכי הספרות העברית החדשה. למד ב"חדר" ובישיבה ובכית המדרש, כמנהג הימים ההם. למן האביב תרפ"ג ועד קיץ תרצ"ה (1935) בגרמניה – רוב הזמן בברלין ומיעוט בגיסן. כאן למד לימודים כלליים ועבר כל שלביהם, החל בגימנסיה

כשעסקתי בלכסיקון לספרות העברית בדורות האחרונים פירסמתי רבים בקשתי לכל סופרי עברית בעולם כולו לשלוח לי חומר על עצמם. אף פניתי אליהם אישית, ככל שיכולתי להגיע, אם בכתב ואם בעל־פה. רובם נענו ומיעוטם לא נענה, על אף הפצרותי ופניותי. בין האחרונים היה גם מאיר הלל בן־שמאי. הכרתיו ואף הוקרתי תיו, שעל כן היה תלמיד־חכם מופלג ובנוסף לכך אף מצוי, כמעט כמנהגו, אצל ספרות העולם ותרבותו. כן היתה לו סגולה, שמעטים בחכמים גחנו בה: כושר כתיבה וסגנון הגותי־לירי, שדרכו היה מרצה רעיונות, אם משלו ואם משל אחרים. היתה זו גישה בלתי־אמצעית לקורא ומעין שיח עם הקורא ויכולתי לומר – עם עצמו.

לא נואשתי מקבלת חומר שלו על עצמו. לבסוף בא לעזרתי ידידי ר' משה מיזלש, שעבד במחיצתו במוסד ביאליק. אך הוא נענה לי רק באביב תשכ"ו (1966), היינו: לאחר הופעת הכרך הראשון. לא אחת הייתי מיצר על חסרונו בלכסיקון, והוא הבין לי שאיחר את המועד. עתה עם פטירתו, ביחד כאשר ראיתי שכמעט לא נספד כלל והמעט שנתפרסם עליו לקוי

הומאניסטית עד לאוניברסיטאות, בהן למד תחילה מדעי הרוח לבסוף מדעי הטבע. סיים לימודיו בכי-מיה בגיסן בקבלת תואר ד"ר ב-1933. עלה לארץ בקיץ תרצ"ה. עסק רוב הזמן בהוראה בבתי ספר עממיים, תיכוניים (רובם דתיים) ובבית-המדרש למורים של המזרחי בירושלים. הורה מקצועות שונים של תחומי היהדות וקצת גם כימיה. עסק הרבה בעריכה, תחילה במערכת האנציקלופדיה העברית, כמחבר ועורך ואף כמזכיר המחלקה למד-עי הטבע ומעט בתחום הכימיה, בתרגומים ובעריכתם. מקיץ תשט"ו (1955) ואילך עורך קבוע במו-סד ביאליק.

פרסומו הראשון היה בידיש, בקבציו של י. נ. שטיינברג "פרייע שריפטן", בשנות 1929–1930 (שיחה: "בנימין". חתום עדיין: מ. ה. מיזלער) על יצירתו של י. ל. פרץ (המשיך אחר-כך דיונו על נושא זה באחד המאספים של אגודת הסופרים וב"מעונות"). עיוניו ומחקריו פזורים, מאביב תרצ"ו, במרבית כתיביהעת הספרותיים והמדעיים, ספרי יובל, אנציקלופדיות (העברית, אנציקלופדיה מקראית וחינוכית) ועוד. ספריו: "תולדות ארץ-ישראל" (יחד עם בן דודו בנימין מיזלר-מזר. כרך

א, תרצ"ח. לא הופיע יותר), "ספר האדם והמדי-נה" – אנתולוגיה מדינית וחברתית עיונית (מרא-שית המדינה במזרח הקדמון עד המהפכה הצרפתית. שני כרכים. תש"ח ואילך), שבכללה תרגומים משלו בצירוף מבואות והערות לכל טקסט, "הרוח הטו-בה" (על טבע הצורה הקומית וזיקתה לטראגית. תש"ט), "שיר של יום בעבודת התמיד" (תשכ"ב), "בשער אדון עולם" (שיח של שניים, המתכוננים בשיר-תהלה אחד וביאור סגולתו היוצאת מבתו ומאיר לרבים. תשל"ה). לאחר פטירתו יצא ספרו "על מזוזות לבי" (שלוש מסות: רא"ה קוק, על מזוזות לבי, עיון תפילה של פילוסוף, 1979). עוד הוציא כמה ספרים לילדים. תירגם "מָהר באבא אומר" (שיחות פילוסופיות הודיות. תשכ"ד). כן תירגם מיוונית כמה פרקים מ"חיי אישים" לפלו-טראך, בכלל תרגומו של א. א. הלוי (תשל"א).

ביבליוגרפיה: פרקים אבטוביגראפיים בספר צ'חנוביץ ("רשומות בית אבא". תשכ"ד); "הצופה", 18.8.1978 (שיחה עם נעמי גוטקינד ובה שפע פרטים אבטוביגראפיים ותולדות פעלו הספרותי-מדעי).